

สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของการประปานครหลวงในประชาคมอาเซียน ตอนที่ 1

ว่าที่ร้อยเอก ดร.คมกริช เวชสิทธิ์¹ : a@mwa.co.th

นายณัฐพล หวังประดิษฐ์² : nattapon.w@mwa.co.th

นายพิสิฐศักดิ์ คลีพันธ์¹ : pisitsak.k@mwa.co.th

¹ สถาบันพัฒนาวิชาการประปา การประปานครหลวง, ² ฝ่ายกฎหมาย การประปานครหลวง

การประปานครหลวงมีการเตรียมความพร้อมเพื่อขับเคลื่อนสู่ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะเรื่อง “สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา” เพื่อการค้าระหว่างประเทศที่มีบทบาทมากขึ้น ในตอนที่ 1 นี้ ขอนำเสนอเกี่ยวกับความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญาและกฎหมายการค้าระหว่างประเทศและนโยบายของประเทศไทย ดังนี้

ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) เป็นทรัพย์สินที่เกิดขึ้นมาจากการสร้างสรรค์ด้วยสติปัญญาของมนุษย์ มีคุณค่าเมื่อนำเข้าสู่ตลาด (รังสรรค์ ณะพรพันธ์ และสมบุรณ์ ศิริประชัย, 2552) ซึ่งจัดอยู่ในประเภททรัพย์สินไม่มีตัวตน (Intangible Property) สามารถระบุได้ตามมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 38 (สภาวิชาชีพบัญชี, 2555) มีแนวคิดพื้นฐานมาจากคำว่า “ทรัพย์สิน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติความหมายของคำว่า “ทรัพย์สิน” ไว้ในมาตรา 138 ว่า “ทรัพย์สินหมายความรวมทั้งทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้” และสิทธิในทรัพย์สินที่ระบุในมาตรา 1336 ว่า “เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอย และจำหน่ายทรัพย์สินของตนและได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย”

ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นข้อมูล (Information) หรือความรู้ (Knowledge) สามารถนำไปรวมกับสิ่งที่เป็นวัตถุที่มีรูปร่างได้ หรือที่สะท้อนออกมาจากวัตถุดิบค่า โดยไม่มีข้อจำกัดด้านจำนวนไม่ว่าจะอยู่ที่ใดในโลก ณ เวลาเดียวกัน (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2558) โดยทรัพย์สินทางปัญญาแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ (1) ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม และ (2) ลิขสิทธิ์และสิทธิเกี่ยวเนื่อง

(1) **ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial Property)** เป็นงานสร้างสรรค์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงอุตสาหกรรมได้ เช่น สิทธิบัตร (Patent) เครื่องหมายการค้า (Trademark) ความลับทางการค้า (Trade Secret) การผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี (CD Product Manufacturing) แบบผังภูมิของวงจรรวม (Layout - Design of Integrated Circuits) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) คุ้มครองพันธุ์พืช (Plant Variety) รวมทั้ง

ความคุ้มครองมิให้เกิดการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม (Unfair Competition) เป็นต้น

(2) **ลิขสิทธิ์และสิทธิเกี่ยวเนื่อง (Copyright Rights and Related to Copyright)** เป็นรูปแบบของงานสร้างสรรค์ 9 ประเภท ได้แก่ วรรณกรรม งานนาฏกรรม งานศิลปกรรม งานดนตรีกรรม งานสิ่งบันทึกเสียง งานโสตทัศนวัสดุ งานภาพยนตร์ งานแพร่เสียงแพร่ภาพ งานอื่นใดในแผนกวรรณคดี วิทยาศาสตร์ หรือศิลปะ นอกจากนั้นกฎหมายลิขสิทธิ์ยังให้ความคุ้มครองถึงสิทธิเกี่ยวเนื่องของนักแสดงด้วย ลิขสิทธิ์ให้คุ้มครองโดยอัตโนมัติ แต่จะไม่ครอบคลุมถึงความคิดหรือขั้นตอน กรรมวิธีหรือระบบหรือวิธีใช้หรือวิธีทำงาน หรือแนวความคิด หลักการ การค้นพบหรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์

ส่วนคำว่า **สิทธิ** ตามหลักกฎหมายเอกชนจะหมายถึงอำนาจอันชอบธรรมที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ ซึ่งผู้ทรงสิทธิสามารถเลือกได้ว่าจะใช้สิทธิที่มีอยู่หรือไม่ก็ได้ หากใช้สิทธิซึ่งให้ความคุ้มครองต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ มีองค์ประกอบ คือ สิทธิต้องเป็นความชอบธรรม สิทธิต้องมีผู้ทรงสิทธิ สิทธิต้องมีวัตถุแห่งสิทธิ สิทธิต้องมีเนื้อหาแห่งสิทธิ (ณัฐพงศ์ โปษะบุตร และพรชัย สุนทรพันธ์, 2542)

ดังนั้น **สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Right)** หมายถึง สิทธิที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในสิ่งที่เป็นรูปร่าง หรือความคิดที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ เพื่อให้ผู้สร้างสรรค์สามารถหาประโยชน์จากความคิดสร้างสรรค์ของตนได้อย่างเต็มที่ตามที่กฎหมายกำหนด อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาต่อยอดความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น (วริยา ล้ำเลิศ, 2557)

ทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้น เห็นได้จากการที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเบิร์น (Berne Convention on Literary and Artistic Work) ซึ่งเป็นหนึ่งในอนุสัญญาที่อยู่ในความดูแลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2474 และเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา WIPO ซึ่งส่งผลให้ไทยเข้าเป็นสมาชิก WIPO ในปี พ.ศ. 2532 จากนั้นไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงปารีส (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) ในวันที่ 2 พฤษภาคม

พ.ศ. 2551 ซึ่งได้มีผลบังคับใช้ในวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2551 และล่าสุดได้เข้าเป็นภาคีสถิติสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty - PCT) เมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2552 และมีผลบังคับใช้แล้วเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2552 (กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, 2558)

นอกจากนี้ ประเทศไทย ยังเป็นสมาชิกก่อตั้งองค์การการค้าโลก (World Trade Organization - WTO) เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2538 ครอบคลุมในเรื่อง (1) การค้าสินค้าและบริการ (2) **ทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs)** และ (3) มาตรการการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการค้า (TRIMs) ในส่วนของ TRIPs ยังเป็นในลักษณะที่เป็นมาตรการเสริมเพื่อให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกับอนุสัญญาระหว่างประเทศอื่นด้วย เช่น อนุสัญญากรุงปารีส อนุสัญญากรุงเบิร์น เป็นต้น (รังสรรค์ ณะพรพันธ์ และ สมบูรณ์ ศิริประชัย, 2552)

สำหรับกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งได้เริ่มก่อตั้งสมาคมอาสา (Association of South East Asia - ASA) ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2504 จากนั้นภายใต้ปฏิญญากรุงเทพ พ.ศ. 2510 ได้สถาปนา “อาเซียน” (Association of Southeast Asian Nations – ASEAN) ต่อมาภายใต้การลงนามในกฎบัตรอาเซียน พ.ศ. 2551 ซึ่งทำให้อาเซียนมีสถานะคล้ายกับสหภาพยุโรปมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ เริ่มประกาศใช้เขตการค้าเสรีอาเซียน พ.ศ. 2553 และกำลังก้าวสู่ความเป็น “ประชาคมอาเซียน” (ASEAN Community) ซึ่งจะประกอบด้วยสามเสาหลัก คือ (1) **ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน** (2) **ประชาคมอาเซียนด้านการเมืองและความมั่นคง** และ (3) **ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน** โดยร่นระยะเวลาให้สำเร็จภายในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 (จากเดิมกำหนดไว้ภายในปี พ.ศ. 2563) ของกลุ่มประเทศสมาชิก 10 ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐสิงคโปร์ เนการาบรูไน ดารุสซาลาม สหพันธรัฐมาเลเซีย ราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2558)

โดยเฉพาะด้าน “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” (ASEAN Economic Community - AEC) ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน กล่าวคือ การสร้างภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขันสูง มีความเจริญรุ่งเรือง และมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งความสามารถในการแข่งขันมี 6 องค์ประกอบหลักได้แก่ (1) นโยบายการแข่งขัน (2) การคุ้มครองผู้บริโภค (3) **สิทธิในทรัพย์สินทาง**

ปัญญา (4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (5) มาตรการด้านภาษี (6) พาณิชยอิเล็กทรอนิกส์ (Association of Southeast Asian Nations, 2007)

สำหรับประเทศไทยในปี พ.ศ.2558 รัฐบาลได้กำหนดนโยบายในการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการผลักดันประเทศให้พัฒนาก้าวทันนานาอารยประเทศ ซึ่งได้จัดตั้ง คณะกรรมการพัฒนาระบบนวัตกรรมของประเทศ ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 36/2558 ลงวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน เน้นหนักไปที่นโยบายการจัดการด้านนวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา **การจัดการทรัพย์สินทางปัญญา** การพัฒนากำลังคน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการขับเคลื่อนของสภาปฏิรูปแห่งชาติ โดยคณะกรรมการการปฏิรูปวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย นวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเน้นระบบบริหารทรัพย์สินทางปัญญาและภูมิปัญญา ตั้งแต่การสร้าง การคุ้มครอง และการนำทรัพย์สินทางปัญญาและภูมิปัญญาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงพาณิชย์และสังคม/ชุมชน (สภาปฏิรูปแห่งชาติ, 2558)

โปรดติดตามตอนที่ 2 ในฉบับหน้า ซึ่งจะกล่าวถึงการบริหารทรัพย์สินทางปัญญาของการประปานครหลวง ที่ได้ดำเนินการมาแล้วในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา

อ้างอิง

Association of Southeast Asian Nations, 2007, **ASEAN Economic Blueprint** [online: www.aseansec.org]
 กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, ศูนย์บริการข้อมูลเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, 2558, กรอบความร่วมมือต่างประเทศ : องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) [online : <http://www.mfa.go.th/business/th/cooperation>]
 กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2558, **ความรู้เบื้องต้นด้านทรัพย์สินทางปัญญา** [online: <http://elearning.ipthailand.go.th>]
 รังสรรค์ ณะพรพันธ์ และสมบูรณ์ ศิริประชัย, 2552, กฎกติกา WTO เล่มที่ห้า: ทรัพย์สินทางปัญญา, กรุงเทพฯ: สามลดา, 338 หน้า
 วริยา ล้ำเลิศ, 2557, **สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในมิติประชาคมอาเซียน**, วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ 54(1): 1-19
 วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2558, **สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**, [online: <https://th.wikipedia.org>]
 สภาวิชาชีพบัญชี, **มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 38** (ปรับปรุง 2555) เรื่อง ลิขสิทธิ์ไม่มีตัวตน, 40 หน้า
 ณัฐพงศ์ โปษกะบุตร และพรชัย สุนทรพันธุ์, 2542, **หลักกฎหมายเอกชน (LW 102)**, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 350 หน้า